

9. 9. 2019

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Problematika provádění zápočtů v rámci obchodního styku ve světle insolvenčního zákona

S ohledem na průběžný vývoj judikatury týkající se zápočtů a zejména jejich důsledků v rámci insolvenčního řízení vedeného po úpadku dlužníka, dochází ze strany insolvenčních správců stále častěji k rozporování provedených zápočtů.

Započtení je upraveno v občanském zákoníku v § 1982 – 1991, přičemž platná právní úprava zná dva způsoby započtení.

- započtení na základě dohody účastníků zápočtu
- započtení jednostranné.

Oba instituty mají shodný právní následek, totiž zánik započítávaných pohledávek v rozsahu, v němž se vzájemně kryjí. U dohody lze navíc sjednat okamžik, k jakému k zániku pohledávek dochází. U jednostranného zápočtu je jím okamžik, kdy se pohledávky způsobilé k započtení střetnou, tj. obvykle ke dni splatnosti, která nastane později. Lze však jednostranně započíst i svůj dosud nesplatný dluh vůči již splatné pohledávce za dlužníkem.

Pro účely obchodního styku bývá preferovanější dohoda o zápočtu, neboť předpokládá vzájemnou shodu a nekonfliktnost. Právě zde ovšem nastávají problémy, které v konečném důsledku mohou stát věřitele nemalé finanční prostředky, a to v případě, kdy obchodní partner skončí v insolvenčním řízení a je prohlášen jeho úpadek. V takovém případě vstupuje do hry další subjekt, a to insolvenční správce, který má za úkol mimo jiné důsledně přezkoumat účetnictví upadnuvšího obchodního partnera.

Následně je insolvenční správce oprávněn v souladu s ust. § 239 odst. 3 insolvenčního zákona až do 1 roku ode dne, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku podat odpůrcí žalobu, na základě které může být právní jednání mezi dlužníkem a jeho obchodním partnerem prohlášeno za neúčinné. Co se týká toho, jak daleko do minulosti je v účetnictví dlužníka oprávněn insolvenční správce odporovat právním jednáním, tak dle § 240 a 241 insolvenčního zákona jsou to 3 roky a až 5 let zpětně dle § 242 v případě úmyslně zkracujícího právního úkonu dlužníka, přičemž tato lhůta je počítána od okamžiku podání insolvenčního návrhu. Jak dokazují naše zkušenosti je této možnosti ze strany insolvenčních správců využíváno čím dál tím hojněji.

Insolvenční správce může prohlásit dohodu o započtení za neúčinnou, a to s odůvodněním, že v důsledku dohody o započtení se věřiteli dostalo většího uspokojení, než by mu náleželo v konkurzu

a že takto se stalo na úkor ostatních věřitelů - viz. § 241 insolvenčního zákona a tzv. zvýhodňující právní úkon.

Tento úkon (v našem případě dohoda o zápočtu) pak musí být učiněn v okamžiku, kdy se obchodní partner nachází v úpadku, nebo musí k jeho úpadku vést. V tomto případě se však nejedná o situaci, kdy je úpadek obchodního partnera prohlášen soudem, ale jde o úpadek ekonomický.

Dlužník je podle § 3 insolvenčního zákona v úpadku, jestliže má více věřitelů, peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a ty není zároveň schopen splácet, což insolvenční zákon nazývá platební neschopností. Platební neschopností se pak rozumí stav, kdy dlužník zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, nebo neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti, nebo není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných pohledávek exekucí.

Zjistit, zda se některý z obchodních partnerů nachází ve stavu ekonomického úpadku je přinejmenším složité a v některých případech zcela nemožné, avšak právě tyto situace otevírají pro insolvenčního správce možnost v budoucnu rozporovat provedenou dohodu o zápočtu.

Jedinou možností, jak se pak vyvinutí z povinnosti uhradit částku rovnající se provedenému zápočtu do insolvenčního řízení v rámci řízení o odpůrčí žalobě, je tvrdit, že (i) dohoda o zápočtu byla učiněna za podmínek obvyklých v obchodním styku, (ii) dlužník za ni obdržel přiměřený majetkový prospěch a (iii) věřitel ani při vynaložení náležité pečlivosti nemohl poznat, že se dlužník nachází ve stavu úpadku, nebo že by tento úkon (dohoda o zápočtu) mohl k úpadku dlužníka vést. Právě poslední z uvedených podmínek je nejproblematictější.

Důkazní břemeno z hlediska vyvinutí náležité pečlivosti se navíc judikatorně v rámci posledních let přenáší právě na věřitele, kde je nutné prokazovat buď, že náležitá pečlivost skutečně byla vyvinuta a nebo, že ani při jejím vynaložení by nebylo možné úpadek dlužníka zjistit.

Otázka vyvinutí náležité pečlivosti však právě otevírá prostor pro insolvenčního správce, který obvykle disponuje celým účetnictvím dlužníka a je si tedy schopen mimo jiné stanovit okamžik úpadku dlužníka (viz. definice výše) a zejména je schopen kontrolovat např. s jakým prodlením dlužník hradil své jiné dluhy, zda obchodní vztahy mezi věřitelem a dlužníkem byly neměnné, či zda se pozice odběratele a dodavatele průběžně střídaly.

Jako praktický příklad potenciálně problematického jednání si lze představit situaci, kdy věřitel dlužníkovi dodává zboží, nebo mu poskytuje služby, za které však dlužník dlouhodobě nehradí. V rámci snížení ekonomické ztráty z obchodních případů s dlužníkem pak věřitel odebere zboží nebo si nechá ze strany dlužníka poskytnout služby a poté vzájemné pohledávky zaniknou na základě dohody o zápočtu. V rámci případného soudního řízení s insolvenčním správcem pak bude následně na věřiteli, aby prokázal, že nevěděl, že se dlužník nachází ve stavu úpadku a že toto ani při vyvinutí náležité pečlivosti vědět nemohl, což již při samotné podstatě nahodilé záměny pozic v obchodních vztazích důkazní situaci značně ztěžuje.

Jako další příklad problematického jednání, resp. situace, kdy si věřitel mohl být vědom špatné obchodní kondice dlužníka pak uvádíme i to, kdy se sice pozice odběratele a dodavatele průběžně střídají, ale dlužník urguje úhradu faktur již před jejich vlastní splatností (za což třeba nabízí i nějaké drobné skonto), ale sám hradí vůči věřiteli své závazky s prodlením.

Pokud se nyní zaměříme na otázku, jak je věřitel schopen této situaci předcházet, doporučujeme zejména:

- provádět pravidelnou kontrolu sbírky listin obchodního rejstříku u obchodních partnerů a kontrolovat jejich účetní závěrky (za situace, že je zveřejňují), zejména stav aktiv a pasiv, stav

vlastního kapitálu a výši závazků, případně vůči komu tyto závazky jsou evidovány (z obchodního styku, vůči zaměstnancům, na sociální pojištění, apod.). Zcela zásadním problémem je pak např. záporná hodnota vlastního kapitálu, která indikuje již úpadkovou situaci.

- Rovněž je vhodné kontrolovat i dostupné databáze, zejména insolvenční rejstřík, zda-li již v minulosti probíhalo ohledně obchodního partnera insolvenční řízení či nikoliv, případně provést i pouze samotné internetové vyhledávání, čímž mohou být odhaleny např. případné dražební vyhlášky, které prokazují vedení exekučního řízení. Je rovněž otázkou, zda-li je nutné provádět např. vyhledávání v centrální evidenci exekucí, či v různých zpoplatněných databázích dlužníků, avšak my zastáváme názor, že pokud jsou tyto služby placené, nelze spravedlivě požadovat, aby podnikatel vynakládal finanční prostředky na to, aby lustroval všechny své obchodní partnery.

Jako nejvhodnější způsob eliminace shora popsaného rizika se však jeví jednostranné započtení vzájemných pohledávek ze strany věřitele. Jednostranný zápočet totiž nenaplnuje definici zvýhodňujícího právního jednání, neboť jej nečiní dlužník, ale věřitel. Insolvenční správce pak nemá žádnou možnost, jak provedené započtení ze strany věřitele rozporovat. Samozřejmě bude třeba prokázat doručení tohoto zápočtu, proto je třeba jej zasílat buď prostřednictvím datové schránky, nebo prostřednictvím provozovatele poštovních služeb tzv. na dodejku.

JUDr. Lenka Příkazská,
advokátka

Mgr. Jakub Jančovič,
spolupracující advokát

[HSP Partners advokátní kancelář v.o.s.](#)

Vodičkova 710/31
110 00 Praha 1

Tel.: +420 734 363 336
e-mail: ak@akhsp.cz

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [TOP 5 judikátů z korporátního práva za rok 2025](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [SCHEJBAL& PARTNERS stáli u získání jedné z prvních licencí dle MiCA v ČR](#)
- [Proč dnes více než polovina M&A transakcí ve střední Evropě nekončí podpisem](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. - zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)

- [Prověřování zahraničních investic a kybernetická regulace: řízená služba jako nová transakční proměnná](#)
- [Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách](#)